

Η γλωσσική συντήρηση έχει τη δύναμη να
μεταμορφώνει σε επιχείρημα υπέρ της μονογλωσσίας
ακόμη και μια κίνηση προπαγάνδισης της
πολυγλωσσίας

Μονογλωσσία εναντίον πολυγλωσσίας

του Σπύρου Α. Μοσχονά*

Το «2001 - Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών» δεν ήταν ελληνικό

Το «2001 - Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών» (ΕΕΓ) ήταν συντονισμένη επικοινωνιακή κίνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης που στόχο είχε «τον εορτασμό της γλωσσικής πολυμορφίας της Ευρώπης και την προώθηση της γλωσσομάθειας». Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χρηματοδότησε με 4.500.000 € περίπου 150 εκδηλώσεις σε 47 ευρωπαϊκά κράτη, κυρίως της Ε.Ε.

Το ΕΕΓ δεν αποσκοπούσε στην υλοποίηση μιας ενιαίας γλωσσικής πολιτικής για όλες τις χώρες της Ε.Ε. – τέτοια πολιτική άλλωστε δεν υπάρχει. Εγκαινίασε όμως μια *επικοινωνιακή* πολιτική, βασισμένη σε δύο σημαντικές αρχές: τη διάδοση της πολυγλωσσίας και το σεβασμό προς τις μειονοτικές γλώσσες. Η επικοινωνιακή αυτή πολιτική θα *μπορούσε* να οδηγήσει σε συμβατές γλωσσικές και εκπαιδευτικές πολιτικές σε υπερεθνικό και εθνικό επίπεδο.

Η επίτροπος Β. Ρέντινγκ τόνισε σωστά τη σημασία της γλωσσικής και εκπαιδευτικής πολιτικής του «ένα συν δύο». Η πολιτική αυτή, για την οποία δεσμεύσεις των κρατών-μελών υπάρχουν από το 1984, αποσκοπεί στο να μαθαίνουν όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες, στη διάρκεια της υποχρεωτικής τους εκπαίδευσης, δύο ακόμη ευρωπαϊκές γλώσσες εκτός της μητρικής. Το «1+2» θα μπορούσε βέβαια να θεωρηθεί εύσχημος συμβιβασμός ανάμεσα στις δύο κυρίαρχες και ανταγωνιστικές πολιτικές: εκείνη που προωθεί την αγγλική ως διευρωπαϊκή γλώσσα και εκείνη που προωθεί τη γαλλική ως πρώτη ξένη γλώσσα των Ευρωπαίων πολιτών. Ο συμβιβασμός πάντως είναι επιτυχής, ακριβώς επειδή δεν αποκλείει τις δύο αυτές πολιτικές: οι οποίες αυξάνουν τη ζήτηση για πολυγλωσσία, ακριβώς επειδή παραμένουν ανταγωνιστικές.

Η ευρωπαϊκή πολυγλωσσία δεν προσφέρεται για απομυθοποίηση με τον ίδιο τρόπο που τα τελευταία χρόνια επιχειρείται ν' «απομυθοποιηθεί» η ιδεολογία της μονογλωσσίας, ιδεολογία που διαμόρφωσαν, διαμορφούμενα από αυτήν, πολλά κράτη-μέλη της Ε.Ε., συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας. Ει μη τι άλλο, η πολυγλωσσία έχει με το μέρος της καταϊγιστικά τα πορίσματα της νεότερης γλωσσικής επιστήμης. Συμβάλλει αποδεδειγμένα στη γνωστική ανάπτυξη ανηλίκων και ενηλίκων, μάλιστα στην ανάπτυξη εκλεπτυσμένων δεξιοτήτων στην ίδια τη μητρική γλώσσα. «Κανένας μονόγλωσσος δεν ξέρει πραγματικά τη γλώσσα του», πίστευε ο Γκαίτε. Όσο για τα πολιτιστικά, εργασιακά και οικονομικά οφέλη που διασφαλίζει η εκμάθηση ξένων γλωσσών, πολλοί τα έχουν επισημάνει· ώστε να μπορούμε ν' απλουστεύσουμε χωρίς επιστημονικές ενοχές: η πολυγλωσσία είναι καλό πράγμα, η μονογλωσσία δεν είναι απαραίτητως κακό.

Πώς δεξιώθηκε η χώρα μας το ΕΕΓ; Σύμφωνα με τον Υπουργό Παιδείας κ. Π. Ευθυμίου, το ΕΕΓ ήταν «ευκαιρία για να προωθηθεί η Αρχαία Ελληνική Γραμματεία στο κέντρο της ευρωπαϊκής εκπαίδευσης» («Καθημερινή», 24/2). Ο κ. Ευθυμίου επανέλαβε μάλιστα παλαιότερη πρόταση του κ. Γ. Παπανδρέου για δημιουργία «Κέντρου Κλασικών Γλωσσών», όπου θα διδάσκονται και θα μελετώνται η Αρχαία Ελληνική και Λατινική Γραμματεία – προφανώς για να ξαναμάθουμε στους κουτόφραγκους όσα μάθαμε από αυτούς τους τελευταίους δύο αιώνες. Πολλοί εθνικοί εκπρόσωποι θεώρησαν ότι το ΕΕΓ πρέπει να το στρέψουμε προς τα «εθνικά μας συμφέροντα», όπως ο κ. Β. Βασιλικός που πρότεινε «αντί να ενσκήψουμε στις ξένες, [να] δούμε καλύτερα τη δική μας γλώσσα» («Μακεδονία», 27/2) και οι ευρωβουλευτές κκ. Α. Αλαβάνος και Γ. Μαρίνος (βλ. άρθρο του τελευταίου στο «Βήμα», 1/7) που προτείνουν «τη διδασκαλία στη μέση εκπαίδευση της αρχαίας ελληνικής και της λατινικής γλώσσας ως μητρικών [sic] των σύγχρονων ευρωπαϊκών γλωσσών», αποδεχόμενοι σχετική πρόταση Βάσκων ευρωβουλευτών.

Κατά τη διάρκεια του ΕΕΓ, εκδηλώσεις έγιναν διάφορες – σε Δήμους και Κοινότητες. Μπαλόνια ελευθερώθηκαν στους ουραμούς της Θεσσαλονίκης και της Μήλου. Διαγωνισμός γλωσσομάθειας οργανώθηκε, στον οποίο βραβεύτηκε Έλληνας πολυμαθής. Σποτάκια γυρίστηκαν, όπου διάσημοι συμπολίτες μας μίλησαν για τη «γλώσσα του σώματος» και, βεβαίως, για τη «γλώσσα των γλωσσών, την ελληνική» — για να περιοριστούμε στα ελάχιστα που παρακολουθήσαμε. Και οργανώθηκαν πολλά συνέδρια («Γλώσσα και Πολιτισμός» από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, «Η ελληνική ως δεύτερη γλώσσα: μια διαπολιτισμική προσέγγιση» από το Πανεπιστήμιο Πάτρας, «Η γλωσσομάθεια στην διά βίου εκπαίδευση και την αγορά εργασίας» από το Δήμο Πατρών κ.ά. φορείς, «Γλώσσα και τεχνολογία» από το ΕΜΠ, «Γλωσσική συνείδηση στα Βαλκάνια» από το ΑΠΘ κ.ά.). Ίσως το ελληνικό Έτος Γλωσσών αρχίσει στην Ελλάδα όταν δημοσιευτούν τα πρακτικά αυτών των συνεδρίων. Κατά τα άλλα, αν χρησιμοποιούσαμε ως κριτήριο για την εμβέλεια των εκδηλώσεων τις αναφορές του Τύπου στο ΕΕΓ, μετράμε στη διάρκεια ενός έτους 200 αναφορές περίπου, όσες προκάλεσε η ατυχής πρόταση της κ. Διαμαντοπούλου σε δύο μόλις εβδομάδες.

Το πραγματικό ελληνικό Έτος Γλωσσών θα μπορούσε επίσης ν' αξιολογηθεί με βάση τις απρογραμμάτιστες εκδηλώσεις του. Θυμίζω ότι το 2001 το εγκαινίασε η ξενοφοβική και τεχνοφοβική δήλωση των 40 ακαδημαϊκών για το ελληνικό αλφάβητο. Ακολούθησε η πρωτόδικη καταδίκη (στο 10^ο Τριμελές Πλημμελειοδικείο Αθηνών στις 2 Φεβρουαρίου) του αρχιτέκτονα κ. Σ. Μπλέτσα, που κατηγορήθηκε από τον βουλευτή της Ν.Δ. κ. Ευγ. Χαϊτίδη για «διασπορά ψευδών ειδήσεων», επειδή διένειμε φυλλάδιο του Ευρωπαϊκού Γραφείου για τις Λιγότερο Ομιλούμενες Γλώσσες, φυλλάδιο που κάνει λόγο – αληθώς – για μειονοτικές γλώσσες στην Ελλάδα. Και έκλεισε με την υψηλόφρονα αντίδραση στις προτάσεις της Ελληνίδας Επιτρόπου κ. Ά. Διαμαντοπούλου για ενίσχυση ή/και επισημοποίηση της αγγλικής. Φυσικά, στις απρογραμμάτιστες εκδηλώσεις του 2001 πρέπει να συμπεριλάβουμε και τις λίγες εκείνες που διέσωσαν το κύρος του ελληνικού ΕΕΓ – και της χώρας – διεθνώς: τη δημιουργία ήδη ενεργού Ευρωπαϊκού Κέντρου Μετάφρασης

**[«Εθνική νίκη» της μονογλωσσίας;],
Η Καθημερινή / Τέχνες και Γράμματα, 10/2/2002, 5**

(ΕΚΕΜΕΛ)· την έκδοση σημαντικών βιβλίων για την πολυγλωσσία στην Ελλάδα (από το δραστήριο Κέντρο Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων - ΚΕΜΟ)· και την τελική αθώωση του κ. Μπλέτσα από το Τριμελές Εφετείο Αθηνών (18/12).

Γιατί μια πολυδύναμη κίνηση υπεράσπισης της πολυγλωσσίας παρουσιάζεται τόσο αδύναμη στη χώρα μας; Τι είναι αυτό που εξασθενίζει τα επιχειρήματα της πολυγλωσσίας, μεταμορφώνοντάς τα σε επιχείρημα υπέρ της μονογλωσσίας; Με άλλη ευκαιρία (Η Καθημερινή, 16/12/2001) έχουμε υποδείξει τη δύναμη της *γλωσσικής συντήρησης* στην Ελλάδα, την παγίωση δηλαδή μιας συλλογικής νοοτροπίας που ξεπερνά παραδοσιακούς πολιτικούς και ιδεολογικούς χωρισμούς, σύμφωνα με την οποία η ελληνική θεωρείται γλώσσα ανώτερη των άλλων γλωσσών – άρα γλώσσα που χρήζει ειδικής μεταχείρισης στο πλαίσιο της Ε.Ε. – και ταυτοχρόνως γλώσσα απειλούμενη – που κινδυνεύει είτε λόγω «αποκοπής από τις ρίζες» (αρχαία ελληνικά) είτε λόγω των «αλλοιώσεων» που της επιφέρει η αγγλική. Η γλωσσική συντήρηση αντιμετωπίζει εχθρικά τις ξένες γλώσσες, και φοβάται ν' αναμετρηθεί μαζί τους. Φαντάζεται εικόνες αποκάλυψης, μια εκατόμβη γλωσσών στο βωμό της «τεχνοαγγλικής». Από την εποχή του Τριανταφυλλίδη ακόμη, η γλωσσομάθεια αντιμετωπίζεται από τη σκοπιά των «ζημιών» που μπορεί να προκαλέσει στη μόρφωση και το φρόνημα των Ελλήνων. Η πολυγλωσσία θεωρείται κίνδυνος για τη μονογλωσσία.

Το Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών θα μπορούσε λοιπόν να σημάνει την έναρξη μιας διαδικασίας που θα επηρεάσει θετικά την υπόθεση της πολυγλωσσίας στη χώρα μας. Εξίσου εύκολα μπορεί ν' αποδειχθεί μία ακόμη αποτυχία, μία ακόμη «εθνική νίκη» της μονογλωσσίας εναντίον της πολυγλωσσίας.

-----

* Ο κ. Σπ. Μοσχονάς είναι λέκτορας γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.